

РОЗДІЛ 6 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.73:004(100:477)'06

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ LEGAL FRAMEWORKS OF CYCLE OF ELECTRONIC MONEY IN UKRAINE

Проценко А.Т.,
аспірант

Міжрегіональної академії управління персоналом

Автор досліджує правову основу обігу електронних грошей в Україні і визначає, що з огляду на новизну інституту електронних грошей та постійне технічне оновлення засобів їх передачі правове підґрунтя їх обігу складають Закони України, Постанови правління Національного банку України та роз'яснювальні листи Національного банку України. Відзначається необхідність удосконалення правових основ обігу електронних грошей в Україні, спрямованого на становлення електронних грошей як елемента платіжних безготівкових систем.

Ключові слова: електронні гроші, правова основа, Закони України, Постанови Правління, Листи, Національний банк України.

Автор исследует правовую основу оборота электронных денег в Украине и определяет, что с учетом новизны института электронных денег и постоянного технического обновления средств их передачи правовую почву оборота электронных денег составляют Законы Украины, Постановления правления Национального банка Украины, разъяснительные письма Национального банка Украины. Отмечается необходимость усовершенствования правовых основ оборота электронных денег в Украине, направленного на становление электронных денег как элемента платежных безналичных систем.

Ключевые слова: электронные деньги, правовая основа, Законы Украины, Постановления Правления, Письма, Национальный банк Украины.

An author investigates legal framework of cycle of electronic money in Ukraine and specifies that, taking into account the novelty of institute of e-cash and permanent technical updating of facilities of their transmission, legal soil of cycle of electronic money is made by Laws of Ukraine, Decision of rule of the National bank of Ukraine, explanatory letters of the National bank of Ukraine. The necessity of improvement of legal frameworks of the cycle of electronic money in Ukraine sent to becoming of e-cash as an element of the payment cashless systems.

Key words: e-cash, legal framework, Laws of Ukraine, Decision of Rule, explanatory letters, National bank of Ukraine.

Для сучасної української економіки, розвиток якої ускладнений внутрішніми соціально-політичними процесами та міжнародною економічною кризою, належне правове забезпечення ефективного функціонування розрахунково-платіжних систем, вдосконалення механізмів грошово-кредитного регулювання і зниження інфляційних ризиків має неабияке значення. Через це особливу актуальність набуває правове забезпечення обігу електронних грошей, оскільки зазначений розрахунково-платіжний інститут може стати основним напрямом реформування світової фінансової системи в цілому і в Україні зокрема.

Дослідженню правових основ обігу електронних грошей в Україні приділяли увагу І.В. Арістова, К.І. Беляков, О.В. Бойченко, В.М. Бутузов, В.Д. Гавловський, О.О. Золотар, Р.А. Калюжний, В.М. Кравець, Ю.С. Крупнов, Ю.Є. Максименко, Н.Б. Новицький, А.С. Обаєва, В.Г. Пилипчук, І.О. Трубін, В.С. Цимбалюк, М.Я. Швець та інші, проте, зважаючи на суттєве реформування правової сфери України протягом 2015–2016 років взагалі і у сфері електронної комерції зокрема (3 вересня 2015 року прийня-

то новий Закон України «Про електронну комерцію» № 675-VIII [1]), їх дослідження частково втратили свою актуальність, в той час як на сучасному етапі, як вірно зазначає М.В. Шевчук, саме правове забезпечення є основою впровадження електронних грошей у практику суб'єктів господарювання та фізичних осіб в будь-якій країні світу [2, с. 16], а отже, визначення правових основ обігу електронних грошей в Україні набуває особливої актуальності.

На сьогодні правовою основою обігу електронних грошей є різноманітні нормативні акти: від Законів України до листів різноманітних міністерств, які, хоч de jure і носять рекомендаційний характер, проте de facto слугують керівними актами, що обумовлюють політику відповідного міністерства та дії їх співробітників стосовно тих чи інших осіб або правовідносин. Так, правовою основою обігу електронних грошей в Україні слугують Закони України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III, у ст. 51 якого зазначається, що безготівкові розрахунки проводяться на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді [3]; «Про національний банк

України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV, в ст. 7 якого передбачається, що до функцій Національного банку відноситься визначення напрямів розвитку сучасних електронних банківських технологій, створення та забезпечення безперервного, надійного та ефективного функціонування, розвитку створених ним платіжних та облікових систем, систем автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації, контроль за створеними платіжними інструментами [4]; а в ст. 40 зазначається, що Національний банк встановлює правила, форми і стандарти розрахунків банків та інших юридичних і фізичних осіб в економічному обігу України із застосуванням як паперових, так і електронних документів, а також платіжних інструментів та готівки, координує організацію розрахунків, дає дозволи на здійснення клірингових операцій та розрахунків [4]; «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2346-III, у ст. 15 якого визначаються особливості випуску електронних грошей, закріплюється їх поняття, вказуються емітенти, користувачі, порядок узгодження правил використання електронних грошей, порядок здійснення операцій з такими грошима та випуск електронних грошей [5]; «Про державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III, у ст. 4 якого зазначається, що фінансовими послугами є випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків (в тому числі випуск електронних грошей) [6].

Згідно з п. 2 ст. 2 прийнятого 3 вересня 2015 року Закону України «Про електронну комерцію» № 675-VIII порядок надання банківських послуг, випуск та обіг електронних грошей, здійснення переказу коштів не є предметом правового регулювання цього Закону і регулюється спеціальним законодавством [1]. Водночас відповідно до норм зазначеного Закону до послуг систем дистанційного обслуговування, випуску та обігу електронних грошей, страхування та інших послуг, щодо яких існує спеціальне законодавство, Закон «Про електронну комерцію» застосовується лише в частині правочинів, вчинених в електронній формі, яка не суперечить спеціальному законодавству, що регулює здійснення послуг із дистанційного обслуговування, випуск та обіг електронних грошей, страхування, зокрема законам України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про банки і банківську діяльність» та «Про страхування», отже, норми Закону України «Про електронну комерцію» також врегульовують обіг електронних грошей в Україні.

Проте з огляду на новизну інституту електронних грошей та постійне технічне оновлення засобів їх передачі вагоме значення для правового забезпечення обігу електронних грошей в Україні, крім законів, мають Постанови правління Національного банку України, до яких відносяться «Положення

про електронні гроші в Україні» від 4 листопада 2010 року № 481, в якому закріплюються основні визначення понять, вимоги до випуску, використання, погашення електронних грошей, вимоги до емітента електронних грошей, порядок узгодження правил використання електронних грошей, порядок відкриття документа про узгодження правил використання електронних грошей, порядок здійснення операцій з електронними грошима, випущеними емітентом-нерезидентом тощо [8]; «Положення про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури» від 4 лютого 2014 року № 43, де закріплюється визначення міжнародної системи інтернет-розрахунків як системи, що забезпечує проведення платежів з використанням електронних грошей та врегульовується порядок узгодження Національним банком правил платіжної системи, платіжною організацією якої є резидент, та умов і порядку діяльності оператора послуг платіжної інфраструктури [9]; «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» від 5 листопада 2014 року № 705, якою вдосконалено порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням [9], «Про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням» від 5 листопада 2014 року № 705, де закріплено загальні вимоги Національного банку до емісії банками-резидентами, філіями іноземних банків електронних платіжних засобів і визначено порядок здійснення операцій з їх використанням [10].

Особливе місце серед нормативних актів, що врегульовують обіг електронних грошей в Україні, займають Листи Національного банку України, серед яких необхідно відзначити такі: «Про розгляд звернення» від 15 жовтня 2015 року № 53-01006/76376, де аналізуються правові підстави для використання резидентами України електронних грошей, випущених нерезидентами за межами України для розрахунків за допомогою міжнародних систем інтернет-розрахунків [11]; «Щодо використання електронних грошей в Україні» від 26 червня 2014 року № 25-109/33434, де розглядаються питання стосовно використання електронних грошей суб'єктами господарювання [12]; «Про використання електронних грошей в Україні» від 6 серпня 2014 року № 25-109/42508, в якому вказуються особливості випуску та здійснення операцій з електронними грошима [13]; «Щодо переліку систем електронних грошей та банків, які здійснюють операції з електронними грошима в Україні» від 15 січня 2013 року № 25-112/335, в якому надається перелік систем електронних грошей, правила яких узгоджені з Національним банком України, та перелік банків, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно із законодавством України [14]; «Про узгодження правил здійснення операцій з електронними грошима банками-членами/учасниками міжнародних платіжних систем» від 7 лютого 2011 року № 25-212/281, де визначається порядок здійснення операцій з електронними грошима членами/учасни-

ками міжнародних платіжних систем [15]; «Щодо випуску електронних грошей в Україні» від 19 жовтня 2009 року № 25-212/2523-19372, в якому закріплюються правила випуску електронних грошей для банків України, які мають намір здійснювати випуск електронних грошей, порядок врегулювання та моніторингу за такою діяльністю [16].

Отже, серед підзаконних актів, що врегульовують обіг електронних грошей в Україні, превалюють нормативно-правові акти, що видаються Національним банком України. Таке становище є закономірним, адже обіг електронних грошей відноситься до сфери розрахунково-платіжних операцій, порядок та контроль здійснення транзакцій з якими покладається саме на цей орган.

Крім Законів України та нормативно-правових актів, що видаються Національним банком України, правову основу обігу електронних грошей в Україні складають листи різноманітних міністерств, які в своїй діяльності також стикаються з обігом електронних грошей. До таких міністерств відносяться насамперед Державна фіскальна служба України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, а серед нормативно-правових актів, що видаються ними для правового забезпечення обігу електронних грошей в Україні, необхідно відзначити Листи Державної фіскальної служби України (Міністерства доходів та зборів України, Державної податкової служби): «Щодо оподаткування доходів від електронних грошей» від 15 травня 2014 року, в якому визначається порядок оподаткування доходу у вигляді електронних грошей [17]; «Щодо правомірності роботи систем онлайн-розрахунків «WebMoney» та інших систем онлайн-розрахунків та електронних грошей» від 17 липня 2013 року № 367/2/99-99-22-01-02, де викладено позицію Міністерства доходів і зборів України з приводу ситуації, що склалась навколо роботи системи онлайн-розрахунків «WebMoney» [18]; Лист управління Міндоходів у м. Києві від 26 травня 2014 року № 4641/10/26-15-11-01-08, у якому визначено порядок розрахунків по операціях з розповсюдження електронних грошей та надання засобів поповнення електронними грошима електронних пристроїв суб'єктами господарювання – агентами з поповнення зобов'язань застосовувати РРО [19]. Також важливе значення має Лист Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Щодо про-

блемних питань обігу та використання електронних грошей» від 3 червня 2014 року, в якому надано відповідь на звернення щодо проблемних питань обігу та використання електронних грошей і визначено порядок прийняття та оплати електронними грошами платниками єдиного податку другої групи [20].

Таким чином, правова основа обігу електронних грошей в Україні має такі особливості: 1) правове підґрунтя обігу електронних грошей в Україні складають Закони України; проте з огляду на новизну інституту електронних грошей та постійне технічне оновлення засобів їх передачі вагоме значення для правового забезпечення обігу електронних грошей в Україні, крім законів, мають Постанови правління Національного банку України та роз'яснювальні Листи Національного банку України; 2) серед підзаконних актів, що врегульовують обіг електронних грошей в Україні, превалюють нормативно-правові акти, що видаються Національним банком України, що є закономірним, бо обіг електронних грошей відноситься до сфери розрахунково-платіжних операцій, порядок та контроль здійснення транзакцій з якими покладається саме на цей орган; 3) правову основу обігу електронних грошей в Україні складають листи різноманітних міністерств, які в своїй діяльності також стикаються з обігом електронних грошей, до яких відносяться насамперед Державна фіскальна служба України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

На сучасному етапі правова основа обігу електронних грошей в Україні відображає зміни, що відбуваються в традиційному обігу грошей. Д.О. Кочергін вірно зазначає, що в сучасних умовах відбувається радикальна трансформація грошової системи – на зміну готівці приходять електронні гроші, а отже, для прискорення цих процесів необхідна досконала правова база [21, с. 43]. Проте на сьогодні правові основи обігу електронних грошей в Україні є недосконалими, що підтверджує значна кількість роз'яснювальних листів, які видаються як Національним банком України, так і іншими міністерствами та відомствами. Подальше удосконалення правових основ обігу електронних грошей в Україні повинно бути спрямоване на становлення електронних грошей як елемента платіжних безготівкових систем, що сприятиме ефективному проведенню банківської та грошово-кредитної політики в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 року № 675-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – Ст. 410.
2. Шевчук М.В. Правовая природа электронных денег / М.В. Шевчук // Юрист. – 2012. – № 14. – С. 12–16.
3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.
4. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
5. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2346-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 29. – Ст. 137.
6. Про державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
7. Положення про електронні гроші в Україні : Постанова Правління Національного банку України від 4 листопада 2010 року № 481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-108>.
8. Положення про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури : Постанова Правління Національного банку України від 4 лютого 2014 року № 43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14/print1458716083308268>.

9. Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів : Постанова Правління Національного банку України від 5 листопада 2014 року № 705 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>.

10. Про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням : Постанова Правління Національного банку України від 5 листопада 2014 року № 705 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>.

11. Про розгляд звернення : Лист Національного банку України від 15 жовтня 2015 року № 53-01006/76376 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/LB15241.html.

12. Щодо використання електронних грошей в Україні : Лист Національного банку України від 26 червня 2014 року № 25-109/33434 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v3343500-14>.

13. Про використання електронних грошей в Україні : Лист Національного банку України від 6 серпня 2014 року № 25-109/42508 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/LB14383.html.

14. Щодо переліку систем електронних грошей та банків, які здійснюють операції з електронними грошима в Україні : Лист Національного банку України від 15 січня 2013 року № 25-112/335 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_335500-13.

15. Про узгодження правил здійснення операцій з електронними грошима банками-членами/учасниками міжнародних платіжних систем : Лист Національного банку України від 7 лютого 2011 року № 25-212/281 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v_281500-11.

16. Щодо випуску електронних грошей в Україні : Лист Національного банку України від 19 жовтня 2009 року № 25-212/2523-19372 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1937500-09>.

17. Щодо оподаткування доходів від електронних грошей : Лист Міністерства доходів та зборів України від 15 травня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://news.dtk.ua/taxation/pdf/28966>.

18. Щодо правомірності роботи систем онлайн-розрахунків «WebMoney» та інших систем онлайн-розрахунків та електронних грошей : Лист Міністерства доходів та зборів України від 17 липня 2013 року № 367/2/99-99-22-01-02 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MDS01033.html.

19. Про електронні гроші : Лист управління Міндоходів у м. Києві від 26 травня 2014 року № 4641/10/26-15-11-01-08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/UPR14205.html.

20. Щодо проблемних питань обігу та використання електронних грошей : Лист Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 3 червня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://law.dt-kt.com/?p=4815>.

21. Кочергин Д.А. Электронные деньги : [учеб. пособ.] / Д.А. Кочергин. – М. : Маркет ДС, 2011. – 424 с.

УДК 351.7

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ НА СЛУЖБУ ДО ПОЛІЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ЛІКВІДОВАНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ

PROBLEMS OF NORMATIVE AND LEGAL REGULATION OF RECRUITING OFFICERS OF LIQUIDATED UNITS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE FOR THE POLICE SERVICE

Романенко М.В.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративної діяльності ОВС
Харківського національного університету внутрішніх справ*

У статті розглянуто особливості нормативно-правового регулювання прийняття на службу до органів поліції працівників ліквідованих підрозділів МВС України, проаналізовано процесуальний порядок проведення атестації поліцейських. Виявлені основні недоліки нормативно-правового забезпечення проведення атестації поліцейських з числа працівників ліквідованих підрозділів МВС України та запропоновано можливі шляхи їх усунення.

Ключові слова: атестування, поліцейські, конкурс, служба, поліція, комісія, атестаційний лист.

В статье рассмотрены особенности нормативно-правового регулирования приема на службу в органы полиции сотрудников ликвидированных подразделений МВД Украины, проанализирован процессуальный порядок проведения аттестации полицейских. Выявлены основные недостатки нормативно-правового обеспечения проведения аттестации полицейских из числа работников ликвидированных подразделений МВД Украины и предложены возможные пути их устранения.

Ключевые слова: аттестации, полицейские, конкурс, служба, полиция, комиссия, аттестационный лист.

The article describes the features of the regulatory-legal regulation of recruitment agencies in the police abandoned the Interior Ministry of Ukraine, analyzed the procedural order of certification of police. The basic disadvantages of normative-legal provision for certification of officers from among the workers abandoned the Interior Ministry of Ukraine and possible ways to address them.

Key words: attestation, police, competition, service, police, commission, certifying letter.